

Å IDENTIFISERE HVA TALENT I FOTBALL ER

Talentidentifisering er en del av inntaksprosessen ved St. Svithun vgs. Toppfotball. Vi har mange forhåpningsfulle søkere hvert år som kjemper om et begrenset antall skoleplasser. Det er derfor viktig at vi jobber bevisst med å gi muligheten til dem best fyller skolens vurderingskriterier.

TEKST: TRENERTEAMET I FOTBALL VED ST SVITHUN VGS VED KJERAND TANGEN

«Talent is something that doesn't exist, it's just a construct ... what you call talent is totally different to what I might say»

Tim Harkness

Talentidentifisering er uhyre vanskelig. Det er vanskelig å forutse hvem som på sikt kommer til å mestre spillet. Hvis man spør ti ulike trenere om hva talent i fotball er, vil man sannsynligvis ende opp med ti forskjellige svar. Sannheten er mangfoldig. Det finnes ikke en sannhet om en spiller, men mange. Det som er sant for en talentspeider, trenger ikke nødvendigvis å være sant for en annen, og vurderingene kan munne ut i konklusjoner som er vidt forskjellige, men som alle er sanne. Faktisk viser undersøkelser at sinnstilstanden til talentspeidere den aktuelle dagen kan påvirke hans/hennes bedømmelse av spilleren, såkalt *støy*. Er speideren i dårlig humør kan dette slå negativt ut for spilleren man vurderer. Å finne sannheten om talentet til en spiller med stor S er derfor en vanskelig om ikke umulig oppgave.

Først i denne delen skal vi se på hva talent i fotball er. I andre del drøfter vi ulike årsaker til at talentidentifisering er så vanskelig, mer spesifikt: talentapartheid; at fotball er et

komplekst spill hvor det er vanskelig å enes om hva som er talent; psykologiske kognitive feilslutninger; at vi glemmer at fotball er et lagspill; og politikk, makt og penger. Til slutt, kommer vi med forslag til hva vi mener er de viktigste egenskapene. Vi trekker frem viktigheten av riktig tanke sett og kognitive egenskaper.

HVA ER TALENT I FOTBALL?

«Hard work beats talent when talent doesn't work hard»

Tim Notke

I fotball betyr gener noe. Egenskapene våre har sitt grunnlag i genetisk betinget arv og etter hvert som kravene i fotball har økt, har genene blitt viktigere. Det er med andre ord visse fysiske minstekrav og krav til ballfølelse som bør være oppfylt, om man vil bli god i fotball. Det kan imidlertid hevdes at gener ikke betyr like mye i fotball som i andre idretter. Fotball er komplekst, og dette åpner opp for ulikt utviklingsforløp for hver spiller. Manglende kvalitet innenfor et felt, kan kompenseres for ved å være god på andre områder. Om man for eksempel ikke er fysisk sterk kan man kompensere for dette ved å være en mester i å oppsøke rom hvor motstanderne ikke er, slik at man unngår de verste duellene.

Talent i fotball er å ha gode kognitive, tekniske, fysiske og mentale kvaliteter. Et vidt spekter av grunnleggende ferdigheter blir en forutsetning for å utføre de spesifikke ferdighetene i aktiviteten. Men å vise talent for noe, er noe annet enn å realisere et talent. Gitt et visst talent, er det modning, miljøpåvirkning og åpenhet for generell læring som avgjør hvor god man blir. Talent er en gave, men det krever ansvar og forpliktelse å foredle talentet. De

beste er de som både har talent og tar vare på talentet. Talent er ikke statisk, det kan trenes og talent er mer enn det man ser.

Riktig tankesett er veldig viktig for å utvikle talent over tid. Det er ingen automatikk i at de med best ferdigheter teknisk eller best fysikk i ungdomsårene, er de som når toppen. Fotball handler også om hva man gjør når man ikke har ballen og hvordan man reagerer når man mister ballen. I talentbegrepet inngår egenskaper man ikke kan se med det blotte øye eller kan måle, som motstandsdyktighet, samarbeidsevner, respekt for trenere og lagkamerater, forpliktelse og tilpasningsdyktighet. For Thomas Tuchel er det for eksempel like viktig å arbeide med personligheten til spillerne utenfor banen som med å forbedre deres ferdigheter og fotballforståelse. Det er forventet at spillerne hilser på hverandre hver dag med et håndtrykk.

Til og med akademisk suksess kan ha noe å si for hvor god en blir i fotball. Iker Saez fra Universitetet Deusto i Bilbao arbeider med sin doktoravhandling om sammenheng mellom utdanning og fotball. Han er overbevist om at generell kunnskap om politikk, økonomi etc. og evnen til å reflektere, uttrykke seg selv og tenke kritisk hjelper fotballspillere i å bli bedre. Han hevder at gode studenter gjør det bedre på fotballbanen fordi de bedre kan analysere sin egen utvikling og spillet på banen. I Atletico Bilbao kan spillere som ikke tar skolen på alvor bli utelatt fra akademiet.

George Andres skiller mellom to typer talent: det som roper, og det som hvisker. Talentet som roper, er «kan ikke gå glipp av» utøvere. De er typisk nok best i sin årsklasse og lette å legge merke til. Men det kan faktisk være problematisk å være god for tidlig. Det kan påvirke tankesettet i en negativ retning, ved at en ikke er åpen for nye ideer eller at en får problemer med å opprettholde og utvikle motivasjonen sin.

De som hvisker, er ikke like lette å få øye på. De trenger et lenger utviklingsforløp for å slå gjennom, og er ofte karakterisert som «late bloomers». Det er enormt vanskelig å identifisere disse typene allerede i ungdoms-

årene. For eksempel ble både Ronaldo (den eldre) og Michael Jordan ikke funnet gode nok for henholdsvis Flamengo og skolelaget i 15-16 års alderen. Det er derfor bekymringsfullt at mange klubber selekterer spillere i tidlig alder.

Talent er et godt utgangspunkt, men andre faktorer avgjør om en når toppen. Det handler mer om hva en gjør med det talentet en har, enn om talentet man er født med. En formel for talentutvikling kan være: potensial + tid (forpliktelse) + muligheter («å bli sett») – hindringer (Kan de overvinnes? Skade, dårlig selvtillit etc.). Didier Deschamps hevder at et talent først blir bekreftet når spilleren når sine mål og makter å opprettholde gode prestasjoner over en viss periode. Som trener må man jobbe med det talentet en har til rådighet. Alle muligheter er åpne, og det er vanskelig å forutse hvem som blir gode.

HVORFOR ER DET SÅ VANSKELIG Å IDENTIFISERE TALENT?

På St. Svithun vgs. snakker vi med referansepersoner, gjør undersøkelser om spillernes tankesett og observerer kandidatene på prøvespill for å avgjøre hvem som kommer inn. Det er en vanskelig prosess og vi kan ta feil. Det er vanskelig å se inn i fremtiden hvem som kommer til å bli gode. Våre vurderinger er basert på profesjonelt skjønn. Det er mange årsaker til at talentidentifisering er vanskelig. Under vil vi vurdere noen av dem.

«TALENTAPARTHEID»

«I find it terrible when talents are rejected based on computer stats. Based on the criteria at Ajax now I would have been rejected. When I was 15, I couldn't kick a ball 15 meters with my left and maybe 20 with my right. My qualities technique and vision, are not detectable by a computer»

Johan Cruyff

«Verden er full av oversett talent. Det er virkelig verdt å utfordre egne stereotyper i forhold til hva talent ser ut som, og bruke tid og energi på å lete steder der konkurrentene ikke leter»

Stephen Francis
jamaicansk sprinttrener

Det er veldig vanskelig å se hvem som vil lykkes fordi modningen i ungdomsårene er så forskjellig. Forskning viser at de fleste trenere konsekvent velger spillere som er modne eller fysisk overlegne. Spillere som er født i løpet av årets første fem måneder, blir ofte gitt muligheter som de verken har arbeidet hardt for eller fortjener. De får ikke bare de beste trenerne og den beste treningen med mest oppfølging og oppmerksomhet, de får også mer selvtillit som kommer fra følelsen av at noen tror på deg. I en studie av ungdomslag i 22 europeiske- og verdenscup turneringer fra 2002 til 2015 inkludert 5200 spillere, viste det seg at 37,47 % av spillerne var født i de 3 første månedene, 27,05 % mellom april og juni, 20 % mellom juli og september og bare 15,48 % i de tre siste månedene. Dette betyr at talent-identifiseringssystemet ikke er effektivt, fordi det ikke utnytter ressursene til rådighet på en tilfredsstillende måte. Vi gir ikke like muligheter for barn født i ulike måneder av året. Talentapartheid forekommer fordi man overser talent som blomstrer seint. Folk tror de finner talent, mens de faktisk finner fysisk overlegenhet på grunn av tidlig utvikling. Med andre ord, det du ser er ikke alltid det du får. Dette betyr at man må være villig til å investere tid og ressurser i noe som i utgangspunktet ser ganske ordinært ut.

Mange klubber og trenere bruker altså feil vurderingskriterier for å identifisere hva talent i fotball er, og dermed går man glipp av spillere som kunne blitt veldig gode hvis de bare hadde fått muligheten. Det blir derfor absurd når klubber eller skoler bruker fysiske tester for å vurdere om spillere skal få en mulighet. Til tross for en dataevolusjon innenfor fotballen hvor alt måles - distanse løpt, antall sprintløp, taklinger vunnet, pasningstreffsikkerhet og forventede mål scoret, er det egenskaper ved spillere som ikke viser igjen i målingene. Som tidligere nevnt hevder Christofer Clemens at all tilgjengelig data er så overfladisk at man ikke kan forutsi hvem som kommer til å bli god. Vi vil derfor advare mot en oppfatning om at man kan bruke måleinstrumenter for å finne ut hvem som blir god i fotball. Er man sikker på at

man måler riktig? Var dagsformen til spillerne lik hver gang en målte? Hurtighet i fotball er ikke bare å løpe fra A til B, det er når en spiller i kampsituasjon utøver forskjellige handlinger med tempo, alene og sammen med andre, som er til fordel for eget lag. I sin tid ble Guardiola, som spiller for Barcelona, omskolert fra ving til midtbanespiller fordi han var for treg i forhold til slik vingrollen var definert i Barcelona. På midtbanen ble han imidlertid betraktet som den hurtigste spilleren, fordi hans handlingsvalg var hurtigere enn alle andres. I en test som inneholdt kognitive utfordringer før spillerne sprintet, var han best.

KOMPLEKSITETEN I FOTBALL

Kompleksiteten i fotballspillet og alle de ulike rollene som skal analyseres gjør det vanskelig å enes om hva talent i fotball er. En og samme spiller kan analyseres fra forskjellige perspektiv: Er han/hun fysisk sterk? Er han/hun mentalt sterk? Er han/hun taktisk dyktig? Er han/hun teknisk begavet? Er han/hun en god lagspiller? Er han/hun ydmyk/lærevillig? Er han/hun motstandsdyktig? Er han/hun dedikert? Fotball og mennesket utgjør komplekse systemer. Hvis man gjør en arbeidskravsanalyse av hva en fotballspiller i teorien skal mestre, vil man ende opp med et hav av faktorer. En spiller trenger ikke å mestre alle disse faktorene, men å ha spisskompetanse innenfor noen felt som er til fordel for det laget vedkommende spiller for. En talentspeider må anerkjenne at et lag ikke består av en type spiller, men av mange typer spillere. Da gjør en ikke porten for trang, ved for eksempel å bare vektlegge teknikk og hurtighet eller dem som er gode med ball.

VI GLEMMER AT FOTBALL ER ET LAGSPILL

Vi blir blendet av god individuell teknikk, og glemmer at fotball er et lagspill. Spillere som ensidig bruker kollektivets prestasjon for å fremme egoistiske verdier og vinning, vil ha problemer med å lykkes i et lagspill som fotball. I lagidretter kan en selvsentrert tangeegang skape store problemer. Hvis elleve fotball-

spillere skal realisere seg selv på banen som individ, spiller vi ikke lenger fotball. Verdien av en spiller blir også målt ut fra det de gir til fellesskapet. Et lag er et system som består av individer. De som deltar kan enten velge å samarbeide og tilpasse seg systemet, eller ikke. Jo bedre tilpasset individene er systemet, jo bedre blir laget. Spillerne blir først gode når de kan samhandle med andre og har en felles forståelse av spillprinsippene sammen med sine lagkamerater. Det er derfor viktig at egenskaper som motstandsdyktighet, samarbeidsevner, forpliktelse, respekt for trenere og lagkamerater og tilpasningsdyktighet tas med i betraktningen når en vurderer talent.

KOGNITIVE FEILSLUTNINGER

Vi mennesker gjør kognitive feilslutninger hele tiden. Nobelprisvinner Daniel Kahneman har oppdaget 188 ulike varianter av fenomenet. Det betyr at våre avgjørelser ikke er basert på fakta, statistikk eller potensiale, men på egenopplevde erfaringer som ligger lagret i hjernen. For eksempel, tror vi at vi ser mønstre i hendelser (apofeni). Hvis vi slipper inn mål på dødball i to kamper på rad, konkluderer vi med at vi må trene på å forsvare oss på dødball, selv om det kan tenkes at lagene vi møtte var ekstra godt forberedt på dødballsituasjoner. Hvis man tror at man har funnet et meningsfullt mønster, bør man i første omgang gå ut fra at det er en ren tilfeldighet. Likeledes tolker vi kamper i lys av resultatet i stedet for trenerens intensjoner (fotballfilosofi) og strategi. Hvis resultatet var bra, antar vi at kampplanen var god og visa versa. Vi filtrerer altså bort oppfatninger som ikke passer inn i vårt forutbestemte tankesett (motstridende evidens) eller tolker ny informasjon på en måte som gjør den kompatibel med våre eksisterende overbevisninger (bekreftelsesskjevheter).

Argumenter innenfor fotballen er derfor ofte basert på følelser i stedet for fakta. Det er derfor vanskelig for talentspeidere å være objektive. Talentspeidere i fotball som for eksempel liker fysisk sterke spillere, kan overse tekniske svakheter eller mangel på fotballintelligens. En treners svar vil også være preget av hvilken spillestil han/hun verdsetter og

hvilke rollesammensetninger han/hun mener er best for et lag. En trener med en proaktiv spillestil ser etter andre spillere enn de med en reaktiv spillestil. Målet med talentidentifisering må være at vi kan lære å gjenkjenne og unngå de største feilene i måten å tenke på – slik at vi kan gi en mulighet til dem som fortjener det.

HVILKE EGENSKAPER ER SPESIELT VIKTIGE Å SE ETTER I TALENTIDENTIFISERING?

Det er mange faktorer som avgjør om en har potensial til å bli en god fotballspiller. Hos noen spillere er det lett å observere fordi de viser rå fysikk eller blendende teknikk, hos andre er det vanskeligere fordi talentet ligger «skjult» i hjernen, i mentalitet og kognitive egenskaper. Vi vil hevde at de sistnevnte egenskapene er spesielt viktige å se etter i talentidentifisering.

VEKSTTANKESETT

«YOU CAN'T LEARN IF YOU ALREADY THINK YOU KNOW»

EPICETUS

I boka «Mindset: Changing the way you think to fulfill your potential» hevder Carol S. Dweck at lidenskapen, sult og lyst til å bli bedre enn du var i går, er en av de viktigste indikatorene på hvem som lykkes. Hun referer til tankesettet til slike personer som «Growth mindset». Koreografen Martha Graham kaller det «den guddommelige misnøye» - en rastløshet som driver deg framover og som gjør deg mer levende enn andre. På fotballbanen gjenkjenner man disse spillerne på intensiteten og aggressiviteten på fotballbanen, besluttsomheten til å forbedre seg – og på viljen til å gjøre det som må til. Denne guddommelige misnøyen er det som karakteriserer de som klarer å unngå selvgodhet, og som blir værende på toppen innenfor sitt fagområde år etter år. De har en trang til å beherske nye momenter i fotballspillet, til å bli bedre, og til å lage nye standarder. I så måte skyldes ikke hemmeligheten bak suksessen nødvendigvis at spillerne er mer talentfulle enn andre, men at de var mer fokusert, ofret mer, jobbet hardere og

hadde mer lidenskap for det de drev med. De færreste fotballspillerne forplikter seg til å bli virkelig gode fotballspillere. De fleste håper, ønsker, ville likt og ville foretrukket å bli gode, men gjør ikke det som skal til.

Ved St. Svithun vgs. har vi hatt noen spillere som har skilt seg ut fra mengden ved å ha et velutviklet veksttankesett. Vi vil trekke frem Sondre Bjørshol (Viking), Viljar Vevatne (Viking) og Birger Meling (Rennes) som gode eksempler på spillere med et slikt tankesett. De forsto at det er øving og det å forplikte seg som gir fremgang. Ikke minst forsto de at læring tar tid. De slo gjennom relativt sent. Til tross for motgang og svingninger i motivasjon vek de ikke fra sine forpliktelser om å trene. Lidenskapen for fotballen gjorde sitt til at de stod i det. Sammen var de med på å skape et miljø på St. Svithun hvor treningene var kjekke. Det var ikke bare resultater som betydde noe, men at selve læringsprosessen var god og kjekk. De hadde sosiale egenskaper og evnen til å gjøre andre gode.

Chelseas sportspsykolog Dave Collins trekker frem to hovedpunkter som han ser som essensielle for at en ung utøver skal nå toppen, traume og debriefing. Hvis en utøver gjennomgår noen traumer, får oppleve opp- og nedturen, vil den utøveren være bedre rustet til å lykkes. Debriefing betyr at utøverne må være gode på å analysere egne prestasjoner, slik at de vet hva de må jobbe med. Positiv tankegang er det som siler de beste fra de nest beste. Det

er evnen til hele tiden å sette seg høyere mål, å presse seg selv og lære av feilene sine. I så måte må talentspeidere identifisere kvalitetene som gjør at noen lærer og fortsetter å lære, som gjør at de bryter barrierer og jobber seg gjennom de unngåelige slitsomme periodene. Hva kan du lære i dag som vil endre prestasjonen din i morgen? Og hva er du villig til å gjøre for det? Svaret ligger i måten å tenke på, motivasjonen og verdiene.

Før Bodø/Glimt begynte å dominere Norsk Tippeliga, var to av de mest fremtredende fotballspillerne på laget i ferd med å forlate klubben. Ulrik Saltnes ville gi opp fotballen for å begynne på studier i København, og Patrick Berg ville forlate klubben fordi han ikke var god nok for laget. Samtaler med en gammel jagerpilot endret deres perspektiv på fotballen. Frykt og prestasjonsangst ble erstattet med selvtillit og fandanivoldskhet. Små endringer i spillernes tankegang endret alt. Eventyret Bodø/ Glimt kunne begynne.

Talent i fotball er ikke noe som kan måles med en stoppeklokke eller et målebånd. Man må se forbi den første intuitive bedømmelsen av personen. Hva er kandidatens underliggende karaktertrekk og motivasjon, i stedet for å være opphengt i de klassiske målingene av egenskaper. Å endre og forbedre tankesett bør derfor være et viktig fokusområde for utvikling av talent.

Spillere fra årskullene 1996-2004 i Svithuns All Star-turnering 2022

LITTERATURLISTE

- Ankersen, R. «Hvem blir best: Hemmeligheten bak det å lykkes», 2013
- Biermann, C. «Football Hackers: The Science and Art of a Data Revolution», Blink Publishing, 2019
- Dobelli, R. «Kunsten å tenke klart», Vega Forlag, 2019
- Dweck, Dr C. «Mindset: Changing the way you think to fulfil your potential», Robertson, 2017
- Eggen, N.A. «Godfoten: Samhandling – veien til suksess», Aschehoug & Co, 1999
- Epstein, D. «Range: How Generalists Triumph in a Specialised World», Riverhead Books, 2019
- Lyttleton, B. «Leadership Secrets from Fotball's Top Thinkers», HarperCollinsPublishers, 2017
- Mallo, J. «Complex Football: From Seirulo's Structured Training To Frade's Tactical Periodization»
- Peters, Prof. S. «The Chimp Paradox – The Mind Management: Programme for Confidence, Success and Happiness», Vermilion, 2012
- NB! I tillegg er det brukt en del artikler fra diverse kilder**